PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 28 Mehefin 2017

YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Peter Rogers (Cadeirydd) Y Cynghorydd R. Llewelyn Jones (Is-Gadeirydd) Cynghorwyr Richard Griffiths, G.O. Jones, Dylan Rees Margaret Roberts, Robin Williams Aelodau Lleyg: Dilwyn Evans a Jonathan Mendoza
WRTH LAW:	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 Pennaeth Archwilio Mewnol a Risg (MP) Rheolwr Archwilio Mewnol (SP) Uwch Archwiliwr Mewnol (ECW) Ymgynghorydd Perfformiad (Gwelliant) (NE) (ar gyfer eitem 3) Swyddog Pwyllgor (ATH)
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorydd Alun Roberts
HEFYD YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Llinos Medi Huws (Arweinydd), John Griffith (Aelod Portffolio Cyllid - o eitem 6 ymlaen), Prif Weithredwr, Rheolwr Gwasanaethau Cyfrifeg (BHO), Rheolwr Cyllid (CK) (ar gyfer eitem 3), Mr Andy Bruce (Rheolwr Archwilio Perfformiad - Swyddfa Archwilio Cymru), Mr Gwilym Bury (Yn arwain ar Archwilio Perfformiad - Swyddfa Archwilio Cymru)

---

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o ddiddordeb.

2 COFNODION CYFARFOD 28 MAWRTH, 2017

Cyflwynwyd a chadarnhawyd fel rhai cywir - cofnodion cyfarfodydd blaenorol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a gynhaliwyd ar y dyddiadau a nodir isod -

- 28 Mawrth, 2017
- 31 Mai, 2017 (ethol Cadeirydd / Is-Gadeirydd)

3 DATGANIAD O'R CYFRIFON 2016/17 A'R DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL

Cyflwynwyd er ystyriaeth y Pwyllgor - adroddiad y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 yn cynnwys drafft o'r Datganiad Cyfrifon (heb eu harchwilio) gyfer blwyddyn ariannol 2016/17 ynghyd â'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft ar gyfer 2016/17.

Adroddodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 bod dyletswydd statudol ar y Cyngor i gymeradwyo a chyhoeddi Datganiad Cyfrifon ar gyfer pob blwyddyn ariannol. Cyn y gellir cychwyn yr Archwiliad Allanol, rhaid i'r Swyddog Adran 151 arwyddo'r

Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad Cyfrifon cyn dyddiad cau statudol, sef 30 Mehefin bob blwyddyn. Er bod y Datganiad yn cael ei gynhyrchu bob blwyddyn i roi gwybodaeth i etholwyr, trethdalwyr lleol, Aelodau'r Cyngor, gweithwyr ac eraill sydd â diddordeb yng nghyllid y Cyngor, mae'n ddogfen dechnegol ar ffurf a ragnodir gan reoliadau ac arferion cyfrifeg.

Cyfeiriodd y Swyddog at, ac ymhelaethodd ar, y datganiadau allweddol sydd yn y cyfrifon fel a ganlyn:

- **Yr Adroddiad Naratif** sy'n darparu canllawiau ar y materion mwyaf arwyddocaol yr adroddir arnynt yn y cyfrifon, gan gynnwys y prif ddylanwadau ar y datganiadau ariannol sydd cysylltu gweithgareddau a heriau'r Cyngor i'r modd y mae'r rhain yn effeithio ar ei adnoddau ariannol.
- Mae'r **Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES)** - yn dangos y gost gyfrifyddol o ddarparu gwasanaethau yn ystod o flwyddyn yn unol ag arferion cyfrifyddu a dderbynnir yn gyffredinol, yn hytrach na'r swm i'w ariannu o'r trethi. Mae rhai eitemau yn y Datganiad yn cael eu cynnwys oherwydd gofynion cyfrifyddu, e.e. dibrisiant ac wedyn yn cael eu tynnu wrth osod y Dreth Gyngor oherwydd fel eitemau cyfrifyddu, nid ydynt yn ymwneud â'r modd y caiff gwasanaethau eu hariannu ac nid ydynt yn gostau gwirioneddol sy'n effeithio ar falansau defnyddiadwy'r Cyngor. Mae'r CIES yn dangos diffyg o £ 8.548m mewn perthynas â darparu gwasanaethau.
- **Dadansoddiad o Wariant a Chyllido** - mae hwn yn dangos y wybodaeth yn y CIES ond gyda'r addasiadau cyfrifyddu wedi cael eu canslo allan (Nodyn 7); mae hyn o gymorth i nodi'r balansau defnyddiadwy sydd gan y Cyngor heb yr addasiadau cyfrifyddu. Mae colofn gyntaf y Dadansoddiad o Wariant a Chyllido yn dangos effaith wirioneddol perfformiad ariannol y flwyddyn ar y Cyngor a balansau a chronfeydd wrth gefn y Cyfrif Refeniw Tai. Pan gaiff yr addasiadau cyfrifyddu eu canslo allan, mae gwir effaith cost gwasanaethau'r Cyngor (gan gynnwys y Cyfrif Refeniw Tai) yn gostwng i £ 2.743m ar gyfer y flwyddyn sy'n rhoi golygu bod balans o £ 31.638m ar gael yn y cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy. Mae hyn wedi gostwng o gymharu â 2015/16 oherwydd mae cronfeydd wrth gefn clustnodedig wedi cael eu defnyddio i gyllido'r costau y cafodd y cronfeydd wrth gefn gwreiddiol eu clustnodi ar eu cyfer.
- Mae'r **Datganiad o Symudiadau mewn Cronfeydd wrth Gefn (MiRS)** - yn dangos symudiad yn ystod y flwyddyn i ac o'r cronfeydd wrth gefn a ddelir gan y Cyngor ac fe wahaniaethir rhwng y cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy (h.y. y rhai y gellir eu defnyddio i gyllido gwariant neu leihau trethi'n lleol) a chronfeydd wrth gefn eraill. Mae'r datganiad yn dangos y gwir gost economaidd o ddarparu gwasanaethau'r Awdurdod a'r modd y caiff y costau hynny eu hariannu o'r gwahanol gronfeydd wrth gefn. Mae'r Datganiad yn dangos bod Cronfa Gyffredinol y Cyngor wedi gostwng £0.189m am 2016/17 gan olygu bod cyfanswm o £8.687m yn y gronfa wrth gefn gyffredinol. Cynhyrchodd y Cyfrif Refeniw Tai (HRA) warged o £ 453k ac roedd balans yr HRA ar 31 Mawrth 2017 yn £ 7.495m. Defnyddiwyd cronfeydd wrth gefn clustnodedig yn y modd a nodwyd uchod. Gwelwyd gostyngiad hefyd ym malansau'r ysgolion (yn y sector uwchradd yn bennaf) gan arwain at ostyngiad cyffredinol mewn cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy er gwaethaf perfformiad ariannol cadarnhaol yn erbyn cyllidebau 2016/17.
- Mae'r **Fantolen** yn dangos gwerth yr asedau a'r rhwymedigaethau a gydnabyddir gan yr Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Mae'r asedau net yn cael eu matsio gan gronfeydd wrth gefn a ddelir gan yr Awdurdod. Mae'r Fantolen yn adlewyrchu sefyllfa ariannol dda ar ddiwedd 2016/17 gyda gwerth net o £ 165.811m, gostyngiad o £ 8.249m o gymharu â'r flwyddyn flaenorol a hynny'n bennaf oherwydd newidiadau yn y tybiaethau ariannol a ddefnyddiwyd gan yr actiwari pensiwn wrth gyfrifo'r rhwymedigaeth net o safbwynt pensiwn. Mae rhwymedigaeth pensiwn y Cyngor wedi cynyddu o £ 95.022m i £ 105.509m.
- **Y Datganiad Llif Arian** – mae'n dangos y newidiadau mewn arian parod a chywerthoedd arian parod y Cyngor yn ystod y cyfnod adrodd. Roedd arian parod a

chywerthoedd ariannol parod yn ystod y flwyddyn ariannol yn £ 14.9m. Caiff arian parod sydd dros ben ei fuddsoddi mewn gwahanol ffyrdd ac mewn gwahanol gyfrifon yn unol â'r Strategaeth Rheoli Trysorlys a gymeradwywyd gan y Cyngor.

• Mae'r **Nodiadau ar y Datganiadau Ariannol craidd** yn darparu rhagor o fanylion am bolisïau cyfrifyddu'r Cyngor ac eitemau a ffigurau a gynhwysir yn y datganiadau. Dygodd y Swyddog sylw at y nodiadau yr oedd cydranddeiliaid y Cyngor yn debygol o fod â'r diddordeb mwyaf ynddynt wrth ddarllen y datganiadau.

• Mae'r **Datganiad Llywodraethu Blynyddol** ar gyfer 2016/ yn nodi'r prosesau, systemau, egwyddorion a gwerthoedd sy'n sail i fusnes a gweithgareddau'r Cyngor. Mae'r Datganiad yn fodd i'r Cyngor i asesu a yw wedi cyflawni ei amcanion strategol yn 2016/17 fel y nodir yn y Cynllun Corfforaethol.

Amlygodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 y cyflawniadau, y materion a'r risgiau allweddol sy'n effeithio ar y Cyngor fel y nodir ym mharagraff 3.3 yr adroddiad naratif. Yn 2016/17, cofnododd y Cyngor danwariant o £ 326k yn erbyn gweithgarwch a gynlluniwyd o £ 124m, a llwyddodd i wneud gwerth £ 3.4 miliwn o arbedion. Oherwydd y tanwariant, ychwanegodd y Cyngor £447k at y cronfeydd wrth gefn cyffredinol. Mae'r Cyngor yn cynnal balansau yn ei gronfeydd wrth gefn i dalu cost pwysau a digwyddiadau annisgwyl. Mae Adran 3.4.2 yr adroddiad yn cyfeirio at wariant cyfalaf y Cyngor gan gynnwys y modd y mae'r rhaglen gyfalaf yn cael ei hariannu ac ymrwymiadau benthyca'r Cyngor. Ar 31 Mawrth, 2017 roedd Gofyniad Cyllido Cyfalaf y Cyngor, sy'n fesur o angen sylfaenol y Cyngor i fenthyca yn £ 134.014m sydd ymhell o fewn y Terfyn Benthyca Awdurdodedig o £ 169m yn y Datganiad ar y Strategaeth Rheoli'r Trysorlys a gymeradwywyd gan y Cyngor.

Ystyriodd y Pwyllgor y wybodaeth a gyflwynwyd a chodwyd y pwyntiau canlynol -

• Nododd y Pwyllgor bod un o'r newidiadau mwyaf yn y Fantolen yn ymwneud â chronfa n wrth gefn y Cyngor ar gyfer pensiynau lle mae rhwymedigaeth y Cyngor wedi cynyddu £10.487m. Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch a yw hyn rhywbeth i bryderu amdano ac a yw'n debygol o gael effaith ar y datganiadau ariannol eraill o ran sefyllfa ariannol y Cyngor yn y dyfodol. Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau a'r Swyddog Adran 151) a bod y ffigwr mewn perthynas â diffyg pensiwn yn ymwneud â rhwymedigaethau'r Cyngor i dalu pensiynau a budd-daliadau yn y dyfodol rhag ofn y bydd y gronfa bensiwn yn ddirybudd - senario sy'n annhebygol iawn o ddigwydd. Mae'r cynnydd yn y rhwymedigaethau pensiwn yn seiliedig ar brisiadau actiwaraidd sy'n seiliedig ar nifer o ragdybiaethau. Caiff cyfraniadau'r Cyngor i'r Gronfa Bensiwn eu hadolygu bob tair blynedd fel rhan o'r prisiad tair blynedd y Gronfa Bensiwn. Yna, penderfynir ar strategaeth fuddsoddi er mwyn ceisio adennill unrhyw ddiffygion dros y cyfnod fel a bennir gan Actiwari'r Gronfa Bensiwn. Mae amrywiadau ym mherfformiad y Gronfa yn gyffredin oherwydd mae buddsoddiadau yn mynd i fyny ac i lawr yn ôl amodau'r farchnad. Yn dilyn y gwerthusiad actiwaraidd diweddaraf, penderfynwyd peidio â chynyddu cyfraniad y Cyngor i'r Gronfa Bensiwn oherwydd ystyriwyd bod ei gyfraniad yn ddigonol i ddod â'r diffyg i lawr dros gyfnod o amser. Cadarnhaodd y Swyddog bod sefyllfa'r Gronfa Bensiwn wedi gwella'n sylweddol dros y blynyddoedd diwethaf ac yn ei farn broffesiynol ef, nid oedd y diffyg yn fater sy'n peri pryder iddo ar hyn o bryd.

• Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch a yw'r Cyngor yn meincnodi graddfeydd ei gyfraniadau a'i daliadau gyda chronfeydd pensiwn awdurdodau lleol eraill. Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 bod gwybodaeth o'r fath ar gael yn natganiadau cyfrifon yr awdurdodau lleol eraill. Mae'r cyfraddau'n amrywio ymhlith awdurdodau lleol ac maent yn seiliedig nid yn unig ar berfformiad y Gronfa Bensiwn ond hefyd ar benderfyniadau hanesyddol megis rhyddhau staff yn gynnar rhan o ad-drefnu llywodraeth leol. Mae penderfyniadau i ryddhau staff yn gynnar yn golygu bod llai o staff i gyfrannu i'r Gronfa tra bod rhwymedigaethau'r Gronfa yn cynyddu oherwydd bod mwy o staff yn tynnu buddion ohoni dros gyfnod hirach.

- Serch y perfformiad ariannol cadarnhaol yn 2016/17, nododd y Pwyllgor y gwelwyd gostyngiad cyffredinol yng nghronfeydd wrth gefn defnyddiadwy'r Cyngor. Ceisiodd y Pwyllgor sicrwydd bod gan y Cyngor ddigon o arian wrth gefn i allu i gwarchod yn erbyn risgiau ac argyfyngau ariannol. Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 bod cynnal balans iach yn y cronfeydd wrth gefn iach yn caniatáu i'r Cyngor fuddsoddi mewn trawsnewid gwasanaethau a gwella prosesau busnes gyda'r nod o sicrhau effeithlonrwydd parhaus; dyma yw strategaeth y Cyngor ar gyfer y defnydd o gronfeydd wrth gefn; nid ystyrir y dylid defnyddio'r cronfeydd wrth gefn fel mater o drefn i gydbwyso'r gyllideb neu i ariannu codiadau is yn y Dreth Gyngor. Fel rheol gyffredinol, ystyrir bod 5% o'r gyllideb refeniw net yn lefel dderbyniol ar gyfer cronfeydd wrth gefn cyffredinol. Serch hynny, mae'r Cyngor yn bwriadu cynnal lefel o £ 6 miliwn o leiaf er mwyn rhoi iddo'r hyblygrwydd i allu ymateb i faterion sy'n codi megis yr hawliadau Tâl Cyfartal sy'n weddill a phwysau ychwanegol ar gyllidebau gwasanaeth lle mae'r gostyngiadau blynyddol wedi eu gadael heb fawr o le i symud.
- Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ar rôl derbyniadau cyfalaf wrth gynllunio a gosod y gyllideb. Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 bod derbyniadau o werthu asedau yn cael eu defnyddio i leihau dyledion y Cyngor neu i gyfrannu at ariannu buddsoddiad cyfalaf newydd. Er enghraifft, mae'r elw o werthu hen adeiladau ysgolion yn cael eu clustnodi fel cyfraniad tuag at yr ysgolion newydd y bwriedir eu codi. Mae derbyniadau cyfalaf o gymorth i leihau swm yr arian y mae'r Cyngor yn ei fenthyca.
- Nododd y Pwyllgor y bu buddsoddiad ychwanegol yn y Gwasanaethau Plant yn 2016/17 a gofynnodd am eglurhad ynghylch o ble y daeth yr arian ychwanegol. Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 bod setliad refeniw gwell na'r disgwyl yn 2016/17 a 2017/18 wedi caniatáu i'r Cyngor y sgôp i ariannu rhywfaint o dwf ychwanegol; nodwyd y Gwasanaethau Plant fel maes blaenoriaeth ar gyfer derbyn arian ychwanegol.

Penderfynwyd nodi'r Datganiad Cyfrifon drafft am 2016/17 cyn iddo gael ei adolygu gan yr Archwilwyr Allanol.

DIM ANGEN CYMRYD UNRHYW GAMAU PELLACH

4 ADRODDIAD BLYNYDDOL ARCHWILIO MEWNOL 2016/17

Cyflwynwyd er ystyriaeth y Pwyllgor - Adroddiad Blynyddol y Gwasanaeth Archwilio Mewnol ar gyfer 2016/17. Mae'r adroddiad yn rhoi dadansoddiad o berfformiad y gwasanaethau ar gyfer y cyfnod o 1 Ebrill, 2016 hyd at 31 Mawrth, 2017, ac mae'n cynnwys datganiad sicrwydd yn seiliedig ar waith yr Uned Archwilio Mewnol yn ystod y flwyddyn a ddaeth i ben ym Mawrth, 2017.

Amlygodd y Rheolwr Archwilio Mewnol sylw at y prif ystyriaethau fel a ganlyn -

- Mae rhestr o berfformiad y Gwasanaeth yn erbyn targedau a sefydlwyd ar gyfer y flwyddyn (Atodiad A) yn dangos bod y Gwasanaeth wedi cyflawni 73.85% o'r Cynllun Blynyddol yn erbyn targed o 80% a dangosydd perfformiad Cymru gyfan o 85% ar gyfartaledd. Roedd 3 archwiliad yn parhau i fynd rhagddynt ar ddiwedd y flwyddyn ac ar ôl cwblhau'r rheini, fe welir bod 78.46% o'r Cynllun Blynyddol wedi cael ei gyflawni. Roedd y diffyg i'w briodoli i'r ffactorau a ddisgrifir yn adran 3.2.2 o'r adroddiad.
- Cwblhaodd y Gwasanaeth 48 o archwiliadau yn ystod y flwyddyn, 4 ohonynt heb eu cynllunio, yn erbyn targed a gynlluniwyd o 65 archwiliadau. Cwblhawyd 79.17% o'r archwiliadau o fewn yr amserlen a gynlluniwyd a hynny yn erbyn dangosydd perfformiad heriol o 90% ac o gymharu â ffigwr cyfartalog o 68% ar gyfer Cymru gyfan. Effeithiwyd ar allu'r gwasanaeth i gyflawni'r dangosydd hwn gan 7 o brosiectau a gymerodd fwy o amser na'r targedau a gynlluniwyd ac a oedd yn cyfrif am 97.62 diwrnod.

- Mae perfformiad o ran argymhellion a dderbyniwyd yn 98.57%. Allan o gyfanswm o 279 o argymhellion a gyhoeddwyd, methwyd â chytuno ar 4 a gawsant eu hasesu fel rhai effaith isel.
- Cafodd adroddiadau archwilio drafft eu cyhoeddi o fewn 3.59 diwrnod yn erbyn targed perfformiad o 7 niwrnod a chyfartaledd Cymru gyfan o 7.2 diwrnod.
- Cafwyd llithriad o 258 o ddiwrnodau yn ystod y flwyddyn gan olygu na fu modd cynnal 23 o archwiliadau a gynlluniwyd a hynny am y rhesymau a amlinellir ym mharagraff 3.2.2 yr adroddiad. Ni fedrir rhoi sicrwydd Archwilio mewn perthynas ag archwiliadau a dynnwyd o Gynllun 2016/17. Bydd y meysydd hyn yn cael blaenoriaeth o ran eu hadolygu yn ystod 2017/18. Ceir rhestr o'r llithriadau gwirioneddol a ddigwyddodd yn ystod y flwyddyn yn Atodiad B yr adroddiad.
- Mae pob un o'r archwiliadau a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn wedi arwain at lefelau sicrwydd cadarnhaol ac eithrio'r 7 archwiliad a restrir ym mharagraff 4.2.2. o'r adroddiad a gafodd eu hasesu fel rhai a oedd yn darparu Sicrwydd Cyfyngedig. Bydd y rhain yn cael eu dilyn i fyny yn ystod 2017/18.
- Cynhaliwyd adolygiad pellach o'r Fframwaith Rheoli Risg yn ystod 2016/17 a oedd yn dangos cynnydd rhesymol o ran ymgorffori rheoli risg yn gadarn yn yr Awdurdod.
- Nododd canlyniadau cyffredinol y gwaith Archwilio Mewnol di bod 81.08% o adolygiadau wedi arwain at farn sicrwydd cadarnhaol (Sylweddol neu Resymol) a 18.92% wedi yn arwain at farn sicrwydd negyddol (Cyfyngedig neu Ychydig iawn). Mae'r 18.92% o adroddiadau a dderbyniodd farn sicrwydd negyddol yn cynnwys 7 adroddiad (7 Cyfyngedig, 0 Ychydig Iawn).
- Ceir rhestr o'r 11 archwiliad dilyn i fyny a'u canlyniadau yn Atodiad E yr adroddiad. Mae'r tabl yn adran 4.4.3 yr adroddiad yn crynhoi'r argymhellion Lefel Uchel a Chanolig a oedd wedi eu gweithredu ar 31 Mawrth, 2017. Cofnodwyd bod 86% o'r argymhellion wedi eu gweithredu ar 31 Mawrth, 2017. Manylir ar yr holl argymhellion Uchel a Chanolig a oedd yn parhau i fod angen sylw yn Atodiad G yr adroddiad.
- Mae'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi cynnal 11 o ymchwiliadau gyda rhai ohonynt wedi eu dwyn ymlaen o 2015/16. Roedd hyn wedi cyfrif am 224.46 diwrnod gwaith o gymharu â tharged blynyddol o 153 o ddiwrnodau ar gyfer gwaith gwrth dwyll.
- Wrth roi barn archwilio, dylid nodi na all sicrwydd fyth fod yn absoliwt. Y mwyaf y gall y Gwasanaeth Archwilio Mewnol ei roddi i'r Pwyllgor yw sicrwydd rhesymol yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod y flwyddyn nad oes unrhyw wendidau mawr heblaw'r rhai a nodir. Ceir rhesymau am y farn archwilio ym mharagraff 3.5.1 yr adroddiad a chymerwyd i ystyriaeth yr ystyriaethau a restrir ym mharagraff 6.1.2.
- Mae'r Rheolwr Archwilio yn ymwybodol o feysydd lle byddai gwendidau sylweddol mewn rheolaeth yn rhwystro'r Cyngor rhag dibynnu'n rhesymol ar y system reolaeth fewnol o ran gwaith y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn ystod y flwyddyn. Nodir y sefyllfa bresennol mewn perthynas â'r meysydd hynny yn adran 6.5 yr adroddiad.

Daeth y Rheolwr Archwilio Mewnol i'r casgliad ei bod, ar y cyfan, yn fodlon bod y gwaith archwilio mewnol a wnaed yn ystod 2016/17 yn caniatáu iddi ddod i gasgliad rhesymol ynglŷn â digonolrwydd ac effeithiolrwydd prosesau rheoli'r Cyngor ar gyfer y meysydd a adolygwyd. Cadarnhaodd y Swyddog ei bod yn fodlon bod gwaith y rheoleiddwyr allanol ynghyd ag adolygiadau perfformiad gwasanaeth yr Awdurdod yn caniatáu iddi ddod i gasgliad rhesymol bod gan y Cyngor Sir Ynys Môn, ar gyfer y 12 mis a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2017, brosesau boddhaol ar gyfer rheolaeth fewnol, rheoli risg a llywodraethiant corfforaethol er mwyn rheoli'r gwaith o gyflawni amcanion y sefydliad.

Ystyriodd y Pwyllgor y wybodaeth a gyflwynwyd am waith y gwasanaeth Archwilio Mewnol ar gyfer y flwyddyn hyd at 31 Mawrth, 2017, a'r lefelau sicrwydd a gafwyd o ganlyniad i'r gwaith hwnnw. Nododd y Pwyllgor mai dim ond 74% o'r Cynllun Blynyddol a oedd wedi ei gyflawni ar adeg cyflwyno'r adroddiad; nododd y Pwyllgor ymhellach y gallai'r archwiliadau na chawsant eu cynnal gynnwys meysydd a allai fod â gwendidau yn eu trefniadau rheoli a allai beri risg i'r meysydd sy'n uniongyrchol gysylltiedig ond hefyd i'r Cyngor yn ehangach.

Ceisiodd y Pwyllgor eglurhad, felly, ynghylch a modd cyfiawnhau'r casgliad y daethpwyd iddo o ran rhesymoldeb y sicrwydd a ddarperir gan system rheolaeth fewnol y Cyngor. Dywedodd y Rheolwr Archwilio Mewnol fod yr ymagwedd o ran Archwilio Mewnol yn seiliedig ar risg. Cofrestr Risg Gorfforaethol y Cyngor yw'r prif beth y cyfeirir ato wrth lunio'r Cynllun Archwilio ond bod cofrestrau risg y gwasanaethau yn ogystal ag adroddiadau archwilio mewnol ac allanol hefyd yn cael eu cymryd i ystyriaeth. Mae'r Cynllun Archwilio yn cael ei lywio gan wybodaeth a gasglwyd o'r amgylchedd risg sydd o gymorth i nodi'r meysydd hynny y mae angen eu harchwilio. Bydd unrhyw lithriant sy'n gorfod digwydd yn ymwneud â meysydd risg is.

Penderfynwyd - ar ôl ystyried yr wybodaeth a gyflwynwyd ar lafar ac ar bapur yn y dogfennau, bod y Pwyllgor yn dawel ei feddwl bod gan Gyngor Sir Ynys Môn, am y 12 mis a ddaeth i ben ar 31 Mawrth, 2017, brosesau boddhaol ar waith o ran rheolaeth fewnol, rheoli risg a llywodraethu corfforaethol er mwyn rheoli a'i helpu i gyflawni ei amcanion.

DIM ANGEN CYMRYD UNRHYW GAMAU PELLACH

5 SAFONAU ARCHWILIO MENWOL Y SECTOR CYHOEDDUS - ADRODDIAD ASESU ALLANOL

Cyflwynwyd er ystyriaeth y Pwyllgor, adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg yn ymgorffori canlyniadau'r asesiad allanol o Wasanaeth Archwilio Mewnol Cyngor Sir Ynys Môn ynghyd â Chynllun Gweithredu i ymateb i'r meysydd a nodwyd fel rhai yr oedd angen eu gwella.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg raid i'r prif swyddog archwilio, yn unol â'r PSIAS, ddatblygu a chynnal rhaglen sicrhau ansawdd a gwella sy'n ymdrin â phob agwedd o'r gweithgaredd archwilio mewnol. Rhaid i'r rhaglen sicrwydd a gwelliant gynnwys asesiadau mewnol ac allanol. Rhaid i'r asesiad gael ei gynnal o leiaf unwaith bob pum mlynedd gan adolygydd annibynnol cymwys o'r tu allan i'r sefydliad, naill ai drwy gyfrwng asesiad allanol llawn neu hunanasesiad a ddilysir gan adolygydd allanol. Mae Grŵp Prif Archwilwyr Cymru (WCAG) wedi cydweithio i sefydlu dull adolygiad cymheiriaid o gynnal asesiadau allanol gyda'r hunanasesiadau wedyn yn cael eu dilysu gan adolygydd allanol. Enwebwyd Pennaeth Archwilio Cyngor Sir Ddinbych Archwiliad Mewnol gan WCAG i gynnal yr asesiad o Wasanaeth Archwilio Mewnol Cyngor Sir Ynys Môn ac fe wnaed hynny ym mis Mawrth 2017.

Dywedodd y Swyddog bod canlyniadau'r asesiad allanol a gynhaliwyd gan Bennaeth Archwilio Mewnol Sir Ddinbych y ceir manylion amdano yn Atodiad A yr adroddiad yn rhoi sicrwydd bod gwasanaeth Archwilio Mewnol Ynys Môn yn gyffredinol yn cydymffurfio â'r Safonau. Serch hynny, tynnodd yr asesydd allanol sylw at dri maes lle yr oedd cydymffurfiaeth rannol yn unig ac at saith maes yr oedd angen eu gwella. Yr un pwysicaf yw absenoldeb fframwaith sicrwydd archwilio er mwyn sicrhau bod gwaith Archwilio Mewnol yn canolbwyntio ar feysydd allweddol. Bydd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn cynnal adolygiad llawn o agwedd ac arferion y gwasanaeth yn ystod y flwyddyn ariannol gyfredol gyda golwg ar sefydlu fframwaith sicrwydd yn 2018/19. Yn ychwanegol at hyn ac er gwaethaf ei fod yn cydymffurfio'n llawn ar adeg yr asesiad allanol, roedd cyfrifoldebau ychwanegol y prif swyddog archwilio am reoli risg ac yswiriant o Ebrill 2017 wedi peryglu'r gallu i barhau i gydymffurfio â Safon 1100 o ran annibyniaeth a gwrthrychedd y swyddogaeth archwilio. Fodd bynnag, roedd y PSIAS hefyd wedi cael eu diwygio o Ebrill, 2017. Mae Safon 1112 sy'n ymwneud â Rolau'r Prif Swyddog Archwilio y tu draw i Archwilio Mewnol bellach yn cydnabod y gall prif swyddogion archwilio fod â chyfrifoldebau gweithredol yn ychwanegol at archwilio mewnol. Bydd y Siarter Archwilio Mewnol yn cael ei diweddaru i adlewyrchu'r trefniadau newydd a bydd y fersiwn ddiwygiedig yn cael ei chyflwyno i'r Pwyllgor ym mis Medi, 2017.

Cadarnhaodd y Swyddog bod Cynllun Gweithredu wedi cael ei ddatblygu i fynd i'r afael â'r meysydd cydymffurfiad rhannol a'r meysydd ar gyfer gwelliant a nodwyd ac roedd y cynllun hwn ynghlwm wrth yr adroddiad ar yr asesiad allanol. Y bwriad ar gyfer y dyfodol yw y bydd y Cynllun Archwilio yn cael ei asesu'n barhaus ar gyfer risgiau yn y dyfodol fel mai dim ond y meysydd risg uchel a fydd yn cael eu harchwilio gan olygu y dylai meysydd risg isel a'r llithriadau leihau.

Ystyriodd y Pwyllgor y wybodaeth a gyflwynwyd a chodwyd y pwyntiau canlynol -

- Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch a fyddai safonau tebyg yn cael eu cymhwyso i adroddiadau archwilio mewnol yn enwedig o ran y gwaith o weithredu'r argymhellion. Cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg y byddai'n adolygu'r dull archwilio yn gyfan gwbl yn ystod y flwyddyn gan gynnwys trefniadau adrodd. Dywedodd y Swyddog bod angen i safonau perfformiad fod yn ystyrlon ac y byddai'n ymgynghori â'r Pwyllgor ynghylch ei disgwyliadau a gofynion ar gyfer adrodd ar berfformiad fel y gellir bod yn sicr ynghylch effeithiolrwydd y gwasanaeth Archwilio Mewnol o ran monitro digonolrwydd system rheolaeth fewnol y Cyngor.
- Nododd y Pwyllgor y byddai'r dull archwilio, fel rhan o'r adolygiad Archwilio Mewnol, yn canolbwyntio ar feysydd risg uchel a nodwyd gyda'r canlyniad y byddai meysydd risg is yn syrthio allanol o'r Cynllun Archwilio. Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch a oedd perygl cynhenid yn y strategaeth hon oherwydd y gallai'r meysydd risg is arwain at risgiau uchel a holodd am y camau a oedd yn cael eu cymryd i liniaru yn erbyn y posibilrwydd hwn. Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg bod amser yn ffactor allweddol yn y Fframwaith Mapio Sicrwydd sydd wedi'i gynllunio i nodi'r sicrwydd a ddarperir ac o ble y daeth oherwydd po hiraf yr aiff maes heb ei adolygu, po fwyaf y risgiau sy'n gysylltiedig ag ef. Bydd meysydd risg isel yn cael eu darganfod dros amser oherwydd byddant yn dod yn rhai risg uwch yn awtomatig am y rheswm nad ydynt wedi cael eu hadolygu. Mae yna nifer o feini prawf yn yr asesiad risg a'r Fframwaith Mapio Sicrwydd a ddefnyddir i sefydlu'r meysydd hynny y mae angen eu harchwilio ar adeg benodol a bydd hyn yn cael ei ddiweddaru'n barhaus.
- Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ar agwedd Archwilio Mewnol tuag at dwyll a'r mesurau diogelu sydd ganddo ar waith i leihau'r risg o golledion oherwydd twyll. Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg bod y Cyngor yn aelod o'r Rhwydwaith Twyll Cenedlaethol a'i fod drwy hynny'n cael ei hysbysu ynghylch gweithredoedd posibl o dwyll. Mae gan y Cyngor berthynas dda gydag awdurdodau lleol eraill ac mae'n cynnal cyfarfodydd â hwy i drafod unrhyw risgiau sy'n esblygu. Mae'r Cyngor hefyd yn aelod o CIPFA. Mae cynnal y cysylltiadau hyn yn golygu bod y Cyngor yn cael ei friffio'n dda am y risgiau sy'n effeithio ar y sector ac mae'r wybodaeth hon yn bwydo i mewn i'r fframwaith mapio sicrwydd a thrwy hynny yn ei alluogi i gymryd camau amserol os a phan fo angen.

Dywedodd y Rheolwr Archwilio Perfformiad, Swyddfa Archwilio Cymru, fod natur y risg o dwyll yn newid. Mae datblygiadau technolegol a'r tueddiad cynyddol i ddigideiddio gwasanaethau yn golygu bod sefydliadau sy'n cynnal busnes yn electronig, gan gynnwys cynghorau, yn fwy agored i'r risg o dwyll a'r colledion sy'n deillio o dwyll. Fodd bynnag, mae Swyddfa Archwilio Cymru yn trosglwyddo i Wasanaethau Archwilio awdurdodau lleol unrhyw wybodaeth y mae'n ei gael ynghylch ffynonellau posibl o dwyll.

Penderfynwyd derbyn a nodi canlyniadau'r asesiad allanol o'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol a Chynllun Gweithredu Risg y Pennaeth Archwilio a Risg a ddatblygwyd i fynd i'r afael â'r meysydd gwella a nodwyd.

DIM ANGEN CYMRYD UNRHYW GAMAU PELLACH

6 DIWEDDARIAD ARCHWILIO MEWNOL

Cyflwynwyd yn unol â chais y Pwyllgor ac er ei ystyriaeth: Adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg yn nodi'r cynnydd hyd at ddiwedd mis Mai, 2017 mewn perthynas â'r adroddiadau Archwilio Mewnol a gyhoeddwyd ers 1 Ebrill, 2017; dilyn i fyny'r adroddiadau Archwilio Mewnol blaenorol; cynnydd o ran cyflawni Cynllun Blynyddol Archwilio Mewnol 2017/18 a diweddariad ar feysydd penodol.

Adroddodd y Pennaeth Archwilio a Risg ar y materion canlynol -

- Roedd yr adroddiadau Archwilio Mewnol a gyhoeddwyd yn ddiweddar yn ymwneud ag Ynys Ynni (Ebrill 2017 a aseswyd fel un a oedd yn darparu sicrwydd Sylweddol) Gwirio Stoc, Uned Cynnal a Chadw Tai, Gaerwen (Mai 2017 a aseswyd fel un Sicrwydd Cyfyngedig); Uned Cynnal a Chadw Tai (Mai 2017 a aseswyd fel un Sicrwydd Cyfyngedig) a'r Brif System Gyfrifyddu (Mai 2017 a aseswyd fel un rhoi sicrwydd sylweddol). Cyfeiriodd y Swyddog at y canfyddiadau allweddol mewn perthynas â phob un o'r archwiliadau gan gyfeirio'n benodol at y diffygion a nodwyd yn y ddau archwiliad Sicrwydd Cyfyngedig. Cadarnhaodd y byddai'r Uned Archwilio Mewnol yn cadw llygad ar y ddau faes er mwyn sicrhau y cydymffurfir â'r argymhellion a wnaed ar gyfer gwella rheolaethau mewnol.
- Adolygiadau dilyn i fyny a gwblhawyd mewn perthynas â Ffioedd Rheoliadau Adeiladu - Archwiliad a Gorfodaeth ac Adfer TGCh ar ôl Trychineb. Yn achos y cyntaf, canfuwyd yn ystod yr archwiliad dilyn i fyny cyntaf ym mis Ebrill 2017 mai ychydig o gynnydd oedd wedi'i wneud o ran gweithredu'r camau y cytunwyd arnynt i fynd i'r afael â'r argymhellion archwilio mewnol. Cynhelir adolygiad dilyn i fyny pellach ym mis Awst 2017 ac adroddir ar y canlyniad i gyfarfod y Pwyllgor ym mis Medi. Yn achos Adfer TGCh ar ôl Trychineb, canfuwyd yn ystod y trydydd adolygiad dilyn i fyny mai ychydig o gynnydd wedi'i wneud o ran gweithredu'r camau i fynd i'r afael â'r argymhellion archwilio mewnol a oedd yn parhau i fod angen sylw o'r ddau adolygiad dilyn i fyny blaenorol. Cynhelir adolygiad dilyn i fyny pellach ym mis Awst, 2017.
- Cynnydd o ran gweithredu argymhellion archwilio. Ar hyn o bryd mae'r gwasanaeth wrthi'n llunio adroddiad ar y perfformiad o ran gweithredu'r holl argymhellion sy'n weddill a bydd yr adroddiad hwn yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2017.
- Cynnydd o ran cyflawni Cynllun Gweithredu Archwilio Mewnol 2017/18. Oherwydd y llithriad yn y gwaith o Gynllun Blynyddol 2016/17, mae gwaith Gynllun 2017/18 wedi bod yn araf. Fodd bynnag, mae gwaith yn mynd rhagddo mewn 14 maes ar hyn o bryd a manylir ar y rhain ym mharagraff 6.2 yr adroddiad.
- Diweddariadau y gofynnodd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu amdanynt o ran Diogelu Corfforaethol a'r trefniadau ar gyfer gweithredu argymhelliad AGGCC yn dilyn ei arolygiad o'r Gwasanaethau Plant. O ran y cyntaf, mae arwyddion cynnar bod cynnydd rhesymol wedi ei wneud wrth weithredu'r camau y cytunwyd arnynt a chyhoeddwyd adroddiad drafft ar 14 Mehefin, 2014. Adroddir ar ganlyniad yr adolygiad dilyn i fyny i gyfarfod mis Gorffennaf o'r Pwyllgor hwn. O ran adroddiad arolygu AGGCC, mae'r Pennaeth Gwasanaethau Plant wedi cyflwyno adroddiad a Chynllun Gwella Gwasanaethau i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Gwaith ym mis Mawrth, 2017. Adroddwyd ar y cynnydd a wnaed o ran gweithredu'r Cynllun Gwella Gwasanaeth sy'n ymgorffori'r argymhellion a wnaed gan AGGCC i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ym mis Ebrill 2017 a bydd yn eitem sefydlog ar raglen y Pwyllgor hwnnw o fis Mehefin 2017 ymlaen. Gall y Gwasanaeth Archwilio Mewnol felly roi sicrwydd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu bod y Gwasanaethau Plant wedi sefydlu proses i sicrhau bod y Cynllun Gwella Gwasanaeth yn cael ei fonitro.

Ystyriodd y Pwyllgor y wybodaeth a gyflwynwyd a gwnaed y pwyntiau canlynol -

- Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch a oedd y Rhaglen Ynys Ynni fel prosiect mawr traws-sefydliadol wedi ei chysylltu â chofrestr risg o ystyried y gallai fod

perygl canlyniadol i'r Cyngor fel partner yn y rhaglen. Cadarnhaodd y Rheolwr Archwilio Mewnol fod y prosiect Rhaglen Ynys Ynni wedi ei gynnwys ar Gofrestr Risg Gorfforaethol y Cyngor.

- Nododd y Pwyllgor nad oedd camau gweithredu angenrheidiol a argymhellwyd gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol er mwyn cywiro diffygion a gwendidau mewn rheolaethau a nodwyd mewn adolygiadau archwilio yn cael eu cymryd yn brydlon bob amser gan Reolwyr. Nododd y Pwyllgor y cyfnod o amser a roddir i Reolwyr weithredu camau gan gynnwys camau gweithredu i fynd i'r afael â diffygion systematig sylfaenol a / neu faterion cadw tŷ y dylid eu gweithredu yn gyflym – mae'r ddau archwiliad a gynhaliwyd mewn perthynas â'r Uned Cynnal a Chadw Tai yn y Gaerwen yn enghreifftiau o hyn. Nododd y Pwyllgor ymhellach y gallai Rheolwyr ymateb yn well i argymhellion archwilio mewnol - nodwyd yr archwiliadau dilyn i fyny mewn perthynas â Ffioedd Rheoliadau Adeiladu ac Adfer TGCh ar ôl Trychineb fel enghreifftiau lle gwnaed "fawr ddim cynnydd" ers adolygiad dilyn i fyny blaenorol sy'n golygu nad yw argymhellion archwilio wedi eu gweithredu'n llawn neu mewn modd amserol.
- Roedd y Pwyllgor, er yn cydnabod bod gwasanaethau yn aml yn gweithredu dan bwysau, a bod angen cadw hynny mewn cof wrth ystyried yr amser a gymer i ymateb i argymhellion archwilio, yn nodi bod angen i reolwyr gael eu herio'n fwy cadarn dros beidio â gweithredu argymhellion archwilio mewnol neu am beidio â gweithredu dros gyfnod estynedig o amser, yn enwedig lle mae'r lefel sicrwydd wedi cael ei hasesu fel 'Ychydig iawn' neu 'Gyfyngedig'. Mewn perthynas â'r archwiliad Sicrwydd Cyfyngedig o'r Uned Cynnal a Chadw Tai, cadarnhaodd y Rheolwr Archwilio a Risg fod y Pennaeth Gwasanaethau Tai wedi ymrwymo i fynd i'r afael â'r rhan fwyaf o'r argymhellion ar unwaith ac y byddai'r Pwyllgor yn cael diweddariad ar y cynnydd yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf.
- Cynigiodd y Pwyllgor y dylai'r Pennaeth Gwasanaethau Tai gael ei galw i gyfarfod y Pwyllgor ym mis Gorffennaf i egluro sut y cododd y gwendidau mewn rheolaeth fewnol, y modd y mae'r gwasanaeth yn cyflawni o ran y camau y cytunwyd arnynt i fynd i'r afael â'r materion rheoli a nodwyd yn y ddau archwiliad yn ymwneud â'r Uned Cynnal a Chadw Tai yn y Gaerwen a sut mae'r gwasanaeth yn bwriadu sicrhau bod y system reolaeth yn parhau i fod yn effeithiol yn y dyfodol.
- Nododd y Pwyllgor bod adroddiad ar argymhellion archwilio sy'n parhau i fod angen sylw wrthi'n cael ei lunio gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol. Gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ar y sefyllfa gyfredol o ran argymhellion sy'n parhau i fod angen sylw. Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg bod 77 o adroddiadau ar hyn o bryd gydag argymhellion sy'n parhau i fod angen sylw; o'r argymhellion hynny, mae 5 yn Goch (nid yw'r dyddiad cau o ran gweithredu'r argymhellion wedi cyrraedd eto yn achos 2 ohonynt), 30 yn Ambr (y dyddiad cau ar gyfer gweithredu heb gyrraedd yn achos 14 ohonynt), 41 Melyn a Gwyrdd 14. O'r system raddio flaenorol, mae 10 o argymhellion Uchel, 109 o rai Canolig a 115 o rai Isel yn parhau i fod angen sylw.
- Yn wyneb y wybodaeth uchod ac er yn ymwybodol o lefel y wybodaeth y gallai ei olygu, cynigiodd y Pwyllgor ei fod, fel ymarfer unwaith ac am byth, ac er mwyn darparu trosolwg a chyd-destun, yn cael rhestr o'r holl argymhellion archwilio mewnol sy'n parhau i fod angen sylw (gan gynnwys unrhyw rai o'r adroddiadau hynny lle yr oedd y lefel sicrwydd yn Sylweddol) a bod crynodeb byr o gefndir, cynnydd a statws y cyfan o'r rheini lle mae'r risgiau a / neu'r materion wedi cael eu hasesu fel Trychinebus neu Fawr yn cael ei gyflwyno hefyd. Awgrymwyd bod angen gofyn i Benaethiaid Gwasanaeth esbonio rheswm dros beidio â gweithredu ar argymhellion lle mae'r risgiau wedi cael eu categoreiddio fel rhai Trychinebus neu Fawr.
- Cynigiodd y Pwyllgor ymhellach y dylai adroddiadau ar adolygiadau archwilio mewnol fod ar gael i'r Pwyllgor y tu allan i'r cylch cyfarfodydd fel a phan y maent yn cael eu cyhoeddi fel eu bod ar ben y gwaith ac yn cael rhyw syniad am faterion sy'n codi cyn eu trafod mewn manylder. Er mwyn sicrhau y gellir ymdopi â lefel y wybodaeth a ryddheir ac er mwyn sicrhau y parheir i ganolbwyntiau ar risgiau allweddol yn unig, dylai'r adroddiadau a ddarperir fod yn gryno a chanolbwyntio ar adolygiadau lle mae'r farn sicrwydd yn Isel Iawn neu'n Gyfyngedig.

•	O ran yr adroddiad ar arolygiad AGGCC o'r Gwasanaethau Plant, ceisiodd y Pwyllgor sicrwydd nad oedd y 12 mis a gafodd y gwasanaeth i weithredu ar yr argymhellion a oedd yn deillio o'r arolygiad yn gyfnod rhy hir o ystyried y pryderon sylweddol a nodwyd a natur risg uchel y maes gwasanaeth dan sylw. Hysbyswyd y Pwyllgor y bydd 7 o argymhellion yn cael sylw fel mater o flaenoriaeth ac y bydd yr argymhellion sy'n weddill yn cael eu gweithredu dros 12 mis. Dyma'r amserlen a bennwyd gan y rheoleiddiwr sy'n cydnabod bod gweithredu rhai o'r argymhellion yn golygu cyflwyno arferion a phrosesau newydd y bydd angen eu sefydlu dros gyfnod o amser. Bydd y Pwyllgor Sgriwtini'n monitro cynnydd y camau gweithredu.

Penderfynwyd nodi'r cynnydd a wnaed gan yr Uned Archwilio Mewnol o ran cyflawni gwasanaethau, darparu sicrwydd, adolygiadau a gwblhawyd, perfformiad ac effeithiolrwydd a gyrru gwelliant.

CAMAU GWEITHREDU i ddilyn:

- **Y Pennaeth Archwilio a Risg i ofyn i'r Pennaeth Gwasanaethau Tai ar ran y Pwyllgor i fynychu cyfarfod nesaf y Pwyllgor ym mis Gorffennaf 2017 i roi cyfrif am ymateb y gwasanaeth i'r ddau archwiliad Sicrwydd Cyfyngedig mewn perthynas â'r Uned Cynnal a Chadw Tai yn y Gaerwen a'r materion sy'n codi.**
- **Y Pennaeth Archwilio a Risg i gyflwyno i'r Pwyllgor yn ei gyfarfod ym mis Medi 2017, restr o'r holl argymhellion archwilio mewnol sydd heb eu gweithredu. Yn ogystal, bydd crynodebau byr o gefndir, cynnydd a statws argymhellion a aseswyd fel rhai blaenoriaeth uchel neu lle mae risgiau / materion yn codi yn cael eu hasesu fel Trychinebus neu Fawr yn cael eu cyflwyno.**
- **Y Pennaeth Archwilio a Risg i wneud trefniadau i ddarparu ar gyfer y Pwyllgor grynodeb o adolygiadau archwilio mewnol sy'n cael barn sicrwydd 'Ychydig lawn' neu 'Gyfyngedig' fel a phan fyddant yn cael eu cyhoeddi.**

**7	ARCHWILIO ALLANOL - CYFLWYNIAD AR Y FFRAMWAITH REOLEIDDIO**

Gohiriwyd y mater hwn tan y sesiwn hyfforddi sydd wedi'i chynllunio ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar gyfer mis Medi 2017. Bydd manylion y sesiwn yn cael eu cadarnhau maes o law.

**8	ARCHWILIO ALLANOL : LLYWODRAETHU DA WRTH BENDERFYNU AR NEWIDIADAU SYLWEDDOL I WASANAETHAU - CYNGOR SIR YNYS MÔN**

Cyflwynwyd er ystyriaeth y Pwyllgor – adroddiad yr Archwiliwr Allanol ar ganlyniad ei adolygiad o effeithiolrwydd trefniadau llywodraethu'r Cyngor pan yn penderfynu ar newidiadau i wasanaethau.

Dywedodd Rheolwr Archwilio Perfformiad SAC y cynhaliwyd yr asesiad yn ystod y cyfnod rhwng mis Medi a mis Tachwedd 2016. Fel sylfaen ar gyfer yr asesiad o drefniadau cyffredinol y Cyngor ar gyfer datblygu a phenderfynu ar newidiadau i wasanaethau, edrychwyd ar agweddau o'r trefniadau ar gyfer gwneud penderfyniadau mewn perthynas ag amrywiaeth o gynigion ar gyfer newid gwasanaethau'n sylweddol; roedd y rhain yn cynnwys yr adolygiad Gweithio'n Gallach, yr adolygiad a oedd yn ymwneud â Rheoli Gwastraff Gweddilliol a'r adolygiad Llyfrgelloedd. Yn gyffredinol, mae'r adroddiad yn un cadarnhaol ac ni ddaethpwyd o hyd i unrhyw ddiffygion ym mhrosesau'r Cyngor ar gyfer gwneud penderfyniadau, dim ond meysydd y gellir eu gwella ymhellach. Daeth yr Archwiliwr Allanol i'r casgliad bod trefniadau llywodraethu'r Cyngor ar gyfer gwneud penderfyniadau ar newidiadau sylweddol i wasanaethau yn gyffredinol effeithiol, ond ei fod yn cydnabod y gellid eu cryfhau ymhellach. Gwnaed dau gynnig ar gyfer gwelliant, y naill mewn perthynas â chyflwyno asesiadau effaith ar gydraddoldeb yn gynnar yn y broses o

wneud penderfyniadau ac i safon gyson, a'r llall mewn perthynas â datblygu trefniadau i fonitro effeithiau a manteision unrhyw newidiadau i wasanaethau.

Cadarnhaodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 fod y templedi ar gyfer yr Asesiadau o Effaith ar Gydraddoldeb wrthi'n cael eu hadolygu a'u symleiddio er mwyn sicrhau gwell cysondeb ar draws y Cyngor ac, fel rhan o'r broses o osod y gyllideb ar gyfer 2018/19, byddant ar gael i Aelodau Etholedig yn gynharach yn y broses, sef yn y gweithdai cyllideb i Aelodau.

Penderfynwyd derbyn a nodi'r adroddiad Archwilio Allanol gan gynnwys y cynigion ar gyfer gwella.

DIM ANGEN GWEITHREDU YMHELLACH

9 ARCHWILIO ALLANOL : ADRODDIAD GWELLA BLYNYDDOL 2016/17 - CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cyflwynwyd er ystyriaeth y Pwyllgor - Adroddiad Gwella Blynyddol yr Archwilwyr Allanol ar gyfer 2016/17 mewn perthynas â Chyngor Sir Ynys Môn. Roedd yr adroddiad yn crynhoi'r gwaith a wnaed ers yr adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, gan gynnwys y gwaith a wnaed gan y rheoleiddwyr perthnasol.

Dywedodd Mr Gwilym Bury, Arweinydd Archwilio Perfformiad - Swyddfa Archwilio Cymru bod y Cyngor yn cwrdd â'i ofynion statudol mewn perthynas â gwelliannau parhaus ac yn seiliedig ar, ac yn gyfyngedig i'r gwaith a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, roedd yr Archwiliwr Cyffredinol yn credu bod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2017/18. Yn ystod y flwyddyn, nid oedd yr Archwiliwr Cyffredinol wedi gwneud unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, gwnaed nifer o gynigion ar gyfer gwelliant yn yr adroddiad. Bydd cynnydd yn erbyn y cynigion hyn yn ogystal â'r rhai a wnaed mewn adroddiadau cenedlaethol (Atodiad 3 yr adroddiad) yn cael ei fonitro gan yr Archwilwyr Allanol fel rhan o'u gwaith o asesu gwelliant.

Penderfynwyd derbyn a nodi'r adroddiad gan yr Archwiliwr Allanol.

DIM ANGEN GWEITHREDU YMHELLACH

10 BLAEN RAGLEN WAITH

Cyflwynwyd er sylw'r Pwyllgor ac er mwyn ei adolygu - adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg yn ymgorffori Rhaglen Waith y Pwyllgor ar gyfer y flwyddyn.

Dywedodd y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 bod y rhaglen waith wedi cael ei datblygu i restru materion sy'n digwydd yn naturiol fel rhan o'r cylch archwilio a hefyd i alluogi'r Pwyllgor i gadw golwg ar faterion sydd wedi codi yn ystod y trafodaethau yn ei gyfarfodydd ac y mae'n dymuno cael sicrwydd pellach yn eu cylch; bydd y materion hyn yn cael eu cadw ar y rhaglen waith hyd nes y bydd y Pwyllgor yn fodlon eu bod wedi cael y sylw priodol.

Nododd y Pwyllgor yr eitemau isod fel rhai y dylid eu hychwanegu at y rhaglen waith yn codi o'r trafodaethau yn y cyfarfod hwn -

- Diweddariad ar ymateb y Gwasanaeth Tai o ran mynd i'r afael â'r materion a godwyd yn y ddau adolygiad Sicrwydd Cyfyngedig a oedd yn ymwneud â Gwirio Stoc a'r Uned Cynnal a Chadw Tai i fod ar gael yng nghyfarfod y Pwyllgor ym mis Gorffennaf 2017.

• Bydd y Pwyllgor yn adolygu'r holl argymhellion archwilio mewnol sydd heb eu gweithredu yn ei gyfarfod ym mis Medi 2017.

Cytunwyd bod y drafodaeth ar gylch gorchwyl y Pwyllgor ac a oes angen ei ddiwygio i adlewyrchu'r cyfrifoldebau ehangach a nodwyd gan CIPFA yn cael ei chyfeirio yn y lle cyntaf i'r sesiwn hyfforddi.

Penderfynwyd derbyn a nodi'r Flaen Raglen Waith yn amodol ar gynnwys yr eitemau ychwanegol uchod.

CAMAU GWEITHREDU: Y Pennaeth Archwilio a Risg i ddiweddaru'r Rhaglen Waith yn unol â'r uchod.

Cynghorydd Peter Rogers
Cadeirydd